

***БАҲРОН ЗУЛФОНОВ - ходими пешбари
илмӣи шӯъбаи фанҳои табиӣ-риёзӣ ва
технологияи иттилоотӣ
Пажӯҳишгоҳи рушди маориф,
Академияи таҳсилоти Тоҷикистон***

АРЗИШҲОИ МИЛЛИИ ҶАВОНОНРО ТАРБИЯИ АХЛОҚӢ ПУРРА МЕГАРДОНАД

Талошу кӯшиш ва ҷустуҷӯву тақопӯ ба хоҳири ба вучуд овардани меъёрҳои ахлоқӣ масъалаи асосии тамаддуни башар будааст. Аз замоне, ки инсон ҳамчун мавҷуди дорои фикр, андеша ва хирад ба андеша пардохтааст, тарбияи одобу ахлоқ яке аз мавзӯҳои муҳим ба шумор меравад. Зеро таълиму тарбия дар рӯҳияи одобу ахлоқи нек нахустин ва муҳимтарин омили саодату камоли одамон ва ҷомеаи инсонӣ аст.

Халқи тоҷик пайваста ба таълиму тарбия аҳамияти хосса медиҳад. Хираду дониш ва одобу ахлоқ дар назди гузаштагон ва имрӯзиёни тоҷикон пурарзиштарин сифатҳои инсонӣ ба шумор мерафт ва меравад.

Ҳамин буд, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯзҳои нахустини ба даст овардани истиқлолияти давлатӣ, барқарор намудани соҳти конситутсионӣ дар баробари иҷрои вазифаҳои душвори бунёду таҳкими пояҳои давлатдорӣ, ба масъалаҳои ахлоқии шаҳрвандон, хусусан ҷавонон аҳамияти хосса дод. Самти таълиму тарбияи насли наврасро яке аз самтҳои стратегӣ ва афзалиятноки сиёсати давлатии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муариф намуд.

Қайд кардан бамаврид аст, ки мӯҳороҳои сиёсӣ ва маҳаллие, ки солҳои 90-уми асри XX Тоҷикистонро фаро гирифта буданд оқибат ба косташавии ахлоқи ҷавонон аз ҷумла, хонандагони мактабҳои миёна оварда расонид. Муатаассифона он даврҳо мақомоти марбут ва ё неруи пурқуввате мавҷуд набуд, ки ҷавононро аз ин амалҳои нангин ҷилавгирӣ намояд. Бархе аз мақомоти кишвар вазифаи худро нашинохта ба ҷойи ҳаллу фасли пробелемаҳои дар байни ҷавонон рухдода, онҳоро боз ҳам шиддатноктар мекарданд. (1)

Хушбахтона Иҷлосияи таърихӣ 16-уми Шӯрои Олии Тоҷикистон моҳи ноябр-дебри соли 1992 ба беҳоқимият дар ҷумҳурӣ хотима гузошт. Хатари парокандагии Тоҷикистон чун давлати мустақил аз байн рафт. Ҷавононро ҳамчун неруи созанда ба майдон овард. Таваҷҷуҳи Ҳукумати мамлакат дар самти татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон қавитар гардид. Чуноне ки рӯзномаи “Ҷавонони Тоҷикистон” инъикос намудааст, 2- феввали соли 1993 Раиси Шӯрои Олӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо ҷавонон вохӯрӣ намуд.

Иштирокчиёни вохӯрии намояндагони ҷавони Тоҷикистон бо роҳбарияти ҷумҳурӣ “Мурочиатноам ба ҷавонони Тоҷикистон”-ро қабул крданд, ки дар он чунин гуфта шудааст: “Давлат бояд боварӣ дошта бошад, ки шахрвандони ҷавонаш онро дасгирӣ менамоянд. Бинобар ин, мо ба давом додани ғайолияти тамоми ташкилотҳои Иттифоқи Ҷавонони Тоҷикистон, иштироки ғайолонани онҳо дар иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон” даъват менамоем. Ҳамаи корро бояд анҷом дод, ки мо ҳамчун қувваи муташаққилонаи муттаҳид амал намоем, ки барои он чудо кардани одамон аз рӯйи аломатҳои динӣ ё дигар таалуқияти иҷтимоӣ, миллатгарой ва маҳалчигӣ бегона бошад, то ин ки ҷавонон ба эҷодкорӣ, накукорӣ ва сулҳ, муттаҳид намудани миллат ва мустаҳкам кардани дӯстии байни халқҳои Тоҷикистон машғул шаванд”.

Баъди ба имзо расидани Созишномаи сулҳ ва ризоияти миллий (27 июни соли 1997) шароити мусоиди тарбиявӣ барои ҷавонон ба вуҷуд омад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хотири дар як қолаби муайян ҷой намудани ҷараёни тарбияи ахлоқии насли наврас аз тамоми шароиту имкониятҳои мавҷудбуда истифода карда, дар мамлакат шароити хуби тарбиявӣ фароҳам овард. Пеш аз ҳама бунёди муассисаҳои таълимию тарбиявиро ба роҳ монд. Мактабҳои наву замонавӣ, муассисаҳои фарҳангию фароғатӣ кушода ба истифода дода шуданд, ки дар онҳо толибилмон дар натиҷаи аз худкунии китобҳои бадеӣ, машғулиятҳои тарбиявӣ, таҳлилу омӯзиши матнҳои ахлоқӣ соҳиби одобу ахлоқи намунавӣ гардиданд. (2)

Бояд қайд намуд, ки ҳолати косташавии ахлоқи ҷавонон чун доғи рӯз дар солҳои соҳибистиклолӣ зери пажӯҳиши доимӣ қарор гирифта, коршиносон сабаби асосии косташавии тарбияи хонандагонро гуногун шарҳ додаанд. Чунончи соли 2008 дар рӯзномаи “Қонун ва ҷомеа” матлабе таҳти унвони “Тарбияи хуби фарзанд, озоиштагии диёр” нашр гардидааст. Дар мақолаи мазкур, раванди ахлоқии ҷавонон инъикос гардида, муаллиф қайд намудааст, ки бар асари ҷанги шахрвандӣ бо сабаби вайрону валангор гардидани муассисаҳои таълимӣ бархе хонандагон аз мактаб дур монданд, ва ин боиси косташавии ахлоқи хонандагон гардид. Чунин матлаҳо дар ВАО-и мамлакат хеле зиёд ба таъъ расидаанд. Чунончи дар рӯзномаи “Ҷавонони Тоҷикистон” мақолае бо номи “Бе тарбия тифл ба ҷое намерасд” нашр гардид, ки дар он суҳан дар бораи бояд фарзанд дар оила тарбия ёбад, меравад. Муаллиф қайд менамояд, ки агар аз рӯзҳои аввал ба тарбияи фарзанд аҳамияти даркорӣ дода шавад, бештар қаролат ҳаст, ки онҳо дар рӯҳияи неку солим ба камол мерасанд.

Хушбахтона ба хотири бунёди ҷомеаи солим Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистонро «Дар бораи масъулияти падару

модар дар таълиму тарбияи фарзанд»-ро қабул намуд, ки дар қонуни мазкур уҳдадорихои падару модар бо таври мушаххас байён гардидааст. Аз ҷумла дар қонуни мазкур дарҷ гардидааст, ки ҳар як падару модар дар тарбияи фарзанди худ уҳдадорихои зеринро

- ба фарзанд тибқи арзишҳои миллии номи нек гузоранд;
- фарзандро ба зигдагии мустақилона омода намоянд;
- фарзандро дар рӯҳияи эҳтиром ба Ватан, қонун, арзишҳои миллии ва умумибашарӣ тарбия намоянд;
- шаъну шарафи фарзандро эҳтиром намоянд ва ба муомилаи бераҳмона нисбат ба ӯ роҳ надиханд;
- дар вақти шабона ба марказҳои дилхушӣ рафтани фарзанди то бистсолаашонро маън намоянд;
- ба фарзанд тамошои филмҳои дорои хусусиятҳои шаҳвонӣ, зуроварӣ, экстреместӣ ва террористиро маън намоянд: доро мебошад. Мутаасифона дар шароити имрӯз бархе аз волидайн вазифа ва уҳдадорихои худро нодида гирифта, дар тарбияи солими фарзанди худ ва бунёди ҷомеаи мутамаддин бепарвои зоҳир мекунанд, ки барои ҷомеа хатари бузург дорад. Барои бартараф намудани чунин камубдиҳо дар ҷомеа волидайнро зарур аст, ки равобити худро бо муассисҳои таълими зичтар намуда, пайваста аз вазъи мавҷудбудаи фарзандони худ бохабар бошанд. (6-7)

Дар баробари ин яке аз иқдомҳои наҷибе, ки Ҳукумати кишвар бо роҳбарии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллии-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон пеш гирифт, ин ҷашни бузургдошти намояндагони илму адаби халқи тоҷик мебошад. Аз ҷумла, соли 1997 - 670 - солагии Камоли Хучандӣ, соли 2004- 1000-солагии Носири Хусрави Қубодиёнӣ, соли 2009-1300 солагии Имоми Аъзам, соли 2010 - 1150 - солагии Абуабдулоҳи Рӯдакӣ ва бузургдошти даҳҳо мутафаккирону шоирон ҷашн гирифта шуд. Ин агар аз як ҷиҳат, зинда гардидани номи ин шахсиятҳои таърихӣ бошад, аз ҷониби дигар дорои аҳамияти бузурги ахлоқӣ мебошад. Эҳтиром гузоштан бар бузургони худ яке аз суннатҳои деринаи мо мардуми тоҷик буда, танҳо дар ҳолате дар ниҳоди хонандагон ҷо карда мешавад, ки аз осори чунин шахсиятҳо бохабар бошанд. Ин раванди наҷиб имкон дод, ки осори ин шахсиятҳои барҷастаи илму адаби тоҷик аз нав нашр шуда ба тамоми гушаю канори мамлакат паҳн шавад, то ба тарбияи дурусти ахлоқию маънавии хонандагон мусоидат намояд.

Дар ганҷури фарҳангии халқи тоҷик чунин осори дорои хусусияти ахлоқидошта хеле зиёданд. Масалан, китоби «Қобусноам»-и Унсуромили Кайковус аз зумраи он асарҳост, ки пурра ба тарбияи фарзанд бахшида

шудааст. Дар натиҷаи мутолиаи ин китоб хонанда метавонад як ҷаҳон ғизои маънавӣ гирад ва роҳи дурустро дар зиндагӣ муайян намояд.

Дигар икдоми наҷибе, ки дар даврони соҳибистиклолӣ роҳандозӣ гардид, ин арҷ гузоштан бар суннатҳои миллӣ мебошад. Тавре, ки маълум аст, суннатҳои миллии мардуми тоҷик дар як марҳилаи муайяни таърихӣ то андозае ба ғӯшаи фаромӯшӣ рафта буд. Хушбахтона истиқлолияти давлати эҳёи дубораи онҳоро аз нав ба миён овард. Дар натиҷа ҷашнҳои Наврӯз, Сада, Меҳргон, рӯзҳои Истиқлолияти давлатӣ, Ваҳдати миллӣ, Парчами давлатӣ роҳандозӣ гардиданд. Чунончӣ, соли 1992 дар рӯзномаи «Ҷавонони Тоҷикистон» матлабе бо номи «Наврӯзатон муборак бод» ба таъъ расидааст. Дар маводи нашршуда изҳор гардидааст, ки Наврӯз ҷашни қадими ориёӣ буда, айёми фаррорасии он гузаштагони тоҷикон ба кишту кори баҳорӣ шурӯъ мекарданд. Инчунин дар рӯзномаи мазкур аксҳо аз анъанаҳои наврӯзӣ акси марди деҳқон ҳангоми ҷуфти замин дар саҳро, омода кардани хӯроки наврӯзӣ аз ҷониби занҳо, тозаву озода намудани хонаҳои истиқоматӣ, ба бар намудани либоси тозаи наврӯзӣ ва ғайраҳо оварда шудааст, ки дар таблиғи анъанаҳои ҷашни Наврӯз дар байни ҷавонон нақши бузург доранд. (3-5)

Ҳамчунин соли 1992 дар сартосари Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷашни Наврӯз бо як шукӯҳу шаҳомати хосса ҷашн гирифта шуд, ки дар ВАО-и мамлакат хеле васеъ инъикос гардидааст. Чуноне, ки рӯзномаи «Ҷавонони Тоҷикистон» нишон додааст, дар майдони Озодии мамлакат дастаҳои хунарӣ, ки иборат аз сарояндагону раққосони ҷавон буданд, ҷамъ омада, намоиши идонаи наврӯзӣ нишон доданд. Дастаҳои хунарии «Ғаҳвора» ва «Ҷаҳоноро» бахшида ба «Наврӯзи 92» хунарҳои зебои миллиро нишон додаанд. Қайд кардан ба маврид аст, ки бо тӯфайли эҳё гардидани ҷашни Наврӯз арзишҳои маънавии гузаштагони тоҷикон зинда гардида, насли ҷавон дар асоси онҳо рушд ва нумӯ ёфта истодааст.

АДАБИЁТ:

1. Сӯханронии Сарвари давлат бобати “Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва концепсияи миллии сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон // Садои мардум, 2009, 23 июн.
2. Эмомали Раҳмон. «Паём Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон»-Душанбе. 24 апрели соли 2010.-15с.
3. Наврӯзатон муборак // Ҷавонони Тоҷикистон, 1992, 26 март.
4. Алимпур Ф. Наврӯз муборак бод! //Ҷавонони Тоҷикистон,1992,21 март.
- 5.Наврӯзи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон 2010, 28 мар.
6. Гулмадов Ф. Тарбияи маънавӣ-ахлоқии насли наврас аз нигоҳи мутафаккирони форсу тоҷик/Масъалаи маориф, 2014, декаб, нояб, С. 25-32
7. Хонов А. Ҷавонон ва рушди давлатдории миллӣ//Ҷавонони Тоҷикистон, 2013, 9 май.

- 8.Макаренко А.С.Лекции о воспитании детей. /А.С.Макаренко.1990. 194с.
9. Макаренко А.С. Методы воспитания. / А.С.Макаренко. М.Изд.Прогресс. 1990. 42с.
10. Кочетков А.И. Понятие о воспитания./А.И.Кочетков. - Минск. 1990. 15-18с.